

“सौर ऊर्जाकरण करण्यासाठी वीज वितरण प्रणाली बळकट करणे व शेतकऱ्यांच्या कृषीपंपास पारंपरिक पध्दतीने वीज जोडणी देणे” या योजनेस व त्याकरिता Asian Development Bank (ADB) कडून कर्ज घेण्यास मान्यता देणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन

उद्योग, ऊर्जा, कामगार व खनिकर्म विभाग

शासन निर्णय क्रमांक : संकिर्ण-२०२३ / प्र.क्र.४५६/ऊर्जा-५

मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक, मंत्रालय, मुंबई- ४०० ०३२.

दिनांक : १५ मार्च, २०२४.

वाचा:-

१. शासन निर्णय क्रमांक: सौरप्र-२०१५/प्र.क्र.३५४/ऊर्जा-७, दि.१४ जून, २०१७.
२. शासन निर्णय क्रमांक: संकिर्ण-२०२०/प्र.क्र. १२१/ऊर्जा-५, दि.१८ डिसेंबर, २०२०
३. शासन निर्णय क्रमांक: सौरप्र-२०२३/प्र.क्र.९५/ऊर्जा-७, दि.०८ मे, २०२३

प्रस्तावना :-

महाराष्ट्र राज्य हे कृषी प्रधान राज्य आहे. राज्यामध्ये कृषीपंपाचे क्षेत्र सर्वत्र व दुर्गम भागात पसरले आहे. कृषीपंपाकरिता वीज जोडण्यांच्या मागणीनुसार वीज पुरवठा करणे व त्याकरिता आवश्यक पायाभूत सुविधा उभारणे व सक्षमीकरण करून माफक दरात कृषी ग्राहकांना कृषीपंपाकरिता वीज पुरवठा उपलब्ध करणे हे शासनाचे ध्येय आहे.

महाराष्ट्र राज्यात सुमारे ४५ लाख कृषी वीज ग्राहक आहेत. देशातील शेतीच्या विद्युत पंपांमध्ये महाराष्ट्राचा वाटा सर्वात मोठा आहे. राज्यामध्ये ऊर्जेच्या एकूण वापरापैकी कृषी क्षेत्रासाठी सुमारे २२% ऊर्जेचा वापर होत असून प्रामुख्याने सदर वीजेचा वापर कृषी पंपास वीज पुरवठा करण्यासाठी होतो. सध्या शेतकऱ्यांना चक्रीय पध्दतीने दिवसा व रात्री वीजपुरवठा केला जातो. अशाप्रकारे वीजपुरवठा होत असल्याने शेतकऱ्यांची खूप गैरसोय होते, रात्रीच्या वेळी शेतात सिंचन करताना वन्य प्राणी, साप चावणे, इत्यादी धोक्यांचा सामना करावा लागतो, या समस्या सोडविण्यासाठी दिवसा वीजपुरवठा करण्याची मागणी शेतकऱ्यांकडून सातत्याने होत असते.

राज्यातील शेतकऱ्यांना माफक दरात व त्यांच्या सोयीच्या कालावधीत वीज पुरवठा उपलब्ध व्हावा या दृष्टीकोनातून विद्युतीकरण करण्यासाठी दिनांक १४ जून, २०१७ च्या शासन निर्णयान्वये “मुख्यमंत्री सौर कृषी वाहिनी योजना” सुरु करण्यात आली. सदर योजनेच्या अंमलबजावणीमध्ये येणाऱ्या अडचणी विचारात घेऊन राज्यातील शेतकऱ्यांना दिवसा वीज पुरवठा उपलब्ध व्हावा या दृष्टीकोनातून सुधारित मुख्यमंत्री सौर कृषी वाहिनी योजना-२.० दिनांक ८ मे, २०२३ च्या शासन निर्णयान्वये सुरु करण्यात आली आहे. डिसेंबर, २०२५ पर्यंत किमान ३० टक्के कृषी वीज वाहिन्या सौर ऊर्जेवर आणण्यासाठी सुमारे ७००० मेगावॉट विकेंद्रित सौर ऊर्जा प्रकल्प आस्थापित करण्याचे उद्दिष्ट ठेवण्यात आले आहे.

महाराष्ट्र राज्यात दरवर्षी साधारणपणे १.०० ते १.२५ लाख एवढ्या कृषीपंपाची मागणी असून नवीन वीज जोडण्या जेष्ठता यादीप्रमाणे देण्यात येतात. राज्यात ३१.११.२०२३ पर्यंत कृषीग्राहकांची संख्या ४८.१६ लाख इतकी आहे.

“मुख्यमंत्री सौर कृषी वाहिनी योजना २.० (MSKVY-२.०)” या राज्यशासनाच्या flagship योजनेची यशस्वीपणे अंमलबजावणी व्हावी यासाठी पारंपरिक पद्धतीने “वीज वितरण प्रणालीचे सक्षमीकरण करणे व कृषीपंपांना त्वरीत वीज जोडणी देणे” या योजनेस व त्याकरिता Asian Development Bank (ADB) कडून कर्ज घेण्यास मान्यता देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

१. MSKVY-२.० योजनेअंतर्गत उपलब्ध होणारी सौर ऊर्जा दिवसा शेतकऱ्यांना उपलब्ध करून देण्याकरीता सध्या अस्तित्वात असलेल्या वीज वितरण प्रणालीचे सक्षमीकरण व क्षमतावाढ करण्याकरीता व पैसे भरून प्रलंबित कृषीपंपांना पारंपरिक पद्धतीने वीज जोडणी देण्याकरीता, “सौर ऊर्जाकरण करण्यासाठी वीज वितरण प्रणाली बळकट करणे व शेतकऱ्यांच्या कृषीपंपास पारंपरिक पद्धतीने वीज जोडणी देणे” या योजनेस मान्यता देण्यात येत आहे.
२. या योजनेचा प्राथमिक प्रकल्प अहवाल (PPPR) केंद्रशासनाच्या मान्यतेसाठी Department of Economic Affairs (DEA) यांना पाठविण्याकरीता मान्यता देण्यात येत आहे.
३. सदर योजना महावितरण कंपनी मार्फत राबवण्याकरीता सौर ऊर्जा निर्मितीच्या प्रकल्प किमतीच्या ३०% Viability Gap Funding (VGF) (व्यवहार्य फरक निधी) रुपये २२०० कोटी, वीज वितरण प्रणालीचे सक्षमीकरण करण्याकरीता रुपये ७६०० कोटी, शेती पंपांना पारंपरिक पद्धतीने वीज जोडणी करण्याकरीता रुपये १००० कोटी, SCADA प्रणाली करिता रुपये ६०० कोटी, प्रायोगिक तत्त्वावर बॅटरी एनर्जी स्टोरेज करण्याकरीता रुपये १५० कोटी व प्रकल्प राबवण्याकरीता सहाय्य (Project Implementation Assistance) रुपये ३५ कोटी अशा विविध घटकांच्या कामानुसार एकूण रु.११५८५ कोटी इतक्या प्रकल्प खर्चास मान्यता देण्यात येत आहे.
४. या योजनेसाठी आवश्यक असणाऱ्या एकूण रकमेपैकी ७०% नुसार रु.८१०९ कोटी (९७७ मिलियन यु.एस.डॉलर) इतका निधी “Market Borrowing” द्वारे Asian Development Bank (ADB) यांच्याकडून प्रचलित बाजार भावाच्या व्याज दराने राज्यशासनाने कर्ज घेऊन महावितरण कंपनीस देण्यास व योजनेचा ३०% निधी रु. ३४७६ कोटी सन २०२४-२८ या वर्षात राज्य शासनाच्या अर्थसंकल्पिय नियतव्ययातून महावितरण कंपनीस भागभांडवल स्वरूपात देण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.
५. कृषीपंप ग्राहकांना दिवसा अखंडीत व नियमित वीजपुरवठा करणे, कृषीपंपाकरीता लागणाऱ्या वीजेची पूर्तता अपारंपरिक स्रोताद्वारे निर्माण होणाऱ्या वीजेने करणे, MSKVY-२.० योजनेअंतर्गत उपलब्ध होणारी सौर ऊर्जा दिवसा शेतकऱ्यांना उपलब्ध करून देण्याकरीता सध्या अस्तित्वात असलेल्या वीज वितरण प्रणालीचे सक्षमीकरण करणे, ५ लाख शेतीपंपांना कालबद्ध कार्यक्रमानुसार पारंपरिक पद्धतीने वीज जोडणी देणे त्यासाठी लागणारी पायाभूत सुविधा निर्माण करणे, विकेंद्रीत अक्षय ऊर्जा (Distributed Renewable Energy) निर्माण केल्यामुळे वितरण वाहिन्यांची लांबी कमी करून वीज गळती कमी करणे, वीज खरेदी खर्च कमी करणे, सौर ऊर्जा निर्मितीकरिता महाराष्ट्र शासनानामार्फत राज्य मदत निधी म्हणून प्रकल्प किमतीच्या ३०% निधी उपलब्ध करणे, अतिरिक्त उत्पन्न ऊर्जा बॅटरी स्टोरेज करून उच्चतम मागणी दरम्यान वीज वापरणे आणि वीज वितरण जाळ्यांचे स्वयंचलन (Automation) करणे तसेच SCADA प्रणाली व Command and control centre उभारणे, ही या योजनेची उद्दीष्टे आहेत.

६. या योजने अंतर्गत अंतर्भूत घटक :-

- १) मुख्यमंत्री सौर कृषी योजना २.० या योजनेत सौर ऊर्जा निर्माण करण्याकरिता प्रकल्प किंमतीच्या ३०% Viability Gap Funding (VGF) (व्यवहार्य फरक निधी) उपलब्ध करून देणे. (अंदाजे खर्च रु.२२०० कोटी)
- २) MSKVY-२.० योजनेअंतर्गत उपलब्ध होणारी सौर ऊर्जा दिवसा शेतकऱ्यांना उपलब्ध करून देण्याकरिता सध्या अस्तित्वात असलेल्या वीज वितरण प्रणालीचे सक्षमीकरण करणे (अंदाजे खर्च रु. ७६०० कोटी) तसेच ५ लाख शेतकऱ्यांच्या कृषीपंपास पारंपरिक पद्धतीने वीज जोडणी देणे. (अंदाजे खर्च रु.१००० कोटी)
- ३) SCADA प्रणाली निर्माण करणे (अंदाजे खर्च रु.६०० कोटी)
- ४) प्रायोगिक तत्वावर २० मे.वॅ. बॅटरी एनर्जी स्टोरेज सिस्टिम तयार करणे (BESS) (अंदाजे खर्च रु.१५० कोटी)
- ५) प्रकल्प राबविण्याकरिता सहाय्य (Project Implementation Assistance) (रु. ३५ कोटी) ही कामे या प्रकल्पांतर्गत अंतर्भूत आहेत.

७. सदर योजनेचा आराखडा रु.१० कोटीपेक्षा जास्त असल्याने या योजनेच्या सविस्तर प्रकल्प अहवालास महावितरण कंपनी मा.महाराष्ट्र विद्युत नियामक आयोगाची तत्वतः मंजूरी घेईल.

८. ही योजना राबविल्यामुळे ५ लाखापेक्षा अधिक शेतकऱ्यांना दिवसा योग्य दाबाने व नियमित वीजपुरवठा करणे शक्य होईल, औष्णिक स्रोतापासून निर्माण होणाऱ्या वीजेच्या खरेदीमध्ये कपात होईल तसेच पर्यावरणावर होणारा दुष्परिणाम कमी होईल, राज्याच्या अर्थव्यवस्थेमध्ये सुधारणा व अपारंपरिक ऊर्जा क्षेत्रामध्ये रोजगाराच्या संधीची उपलब्ध होतील, अपारंपरिक ऊर्जेची साठवण करून वीजेचा सर्वोत्तम वापर होईल, कृषी वाहिन्यांच्या वीज गळतीच्या प्रमाणात कपात होईल, राज्यातील अपारंपरिक वीज खरेदीचे बंधन (Renewable Purchase Obligation) पूर्ती होईल व वीज खरेदी दरात कपात होण्यास तसेच शासकीय सबसिडीचा भार कमी होण्यास मदत होईल इत्यादी फायदे होतील.

९. योजनेची अंमलबजावणी :-

- १) ही योजना परिमंडळनिहाय ई-निविदा काढून विहित पद्धतीनुसार महावितरण कंपनीद्वारे सन २०२४ - २०२८ या कालावधीत राबविण्यात येईल.
- २) सदरचा प्रकल्प यशस्वीरित्या व वेळेत पूर्ण होण्याकरिता महावितरण कंपनीच्या मुख्यालयात एक स्वतंत्र समर्पित कक्ष तसेच प्रकल्प सनियंत्रण कक्ष (PMC) स्थापन करण्यात येईल.
- ३) ही योजना राबविण्यासाठी आवश्यक कार्यपद्धती शासन मान्यतेने निर्गमित करण्यात येईल.

१०. **योजनेचा कालावधी :-** ही योजना सन २०२४-२९ या कालावधीत राबविण्यात येईल.

११. **कर्जाची परतफेड:-** Asian Development Bank (ADB)च्या कर्जाची परतफेड सन २०२९ ते सन २०४३ पर्यंत करण्यात येईल. महावितरण कंपनी ADB च्या कर्जाची व्याजासह परतफेड त्यांच्या विविध आर्थिक स्रोतातून करेल. त्यामुळे कर्जाची परतफेड करण्याचा आर्थिक भार महाराष्ट्र शासनावर पडणार नाही.

१२. “सौर ऊर्जाकरण करण्यासाठी वीज वितरण प्रणाली बळकट करणे व शेतकऱ्यांच्या कृषीपंपास पारंपरिक पध्दतीने वीज जोडणी देणे” ही योजना राबविण्यासाठी शाश्वत विकास ध्येये क्र.०७ चे लक्ष्य क्र.७.१, ७.२, ७.३, ७.अ आणि ७.ब सन २०३० पर्यंत साध्य करण्यास उपयुक्त ठरणार आहे.

१३. हा शासन निर्णय मंत्रिमंडळ बैठकीतील निर्णयाच्या अनुषंगाने निर्गमित करण्यात येत आहे.

१४. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेत स्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा सांकेतांक क्र. २०२४०३१५१९५२०९२०१० असा आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(ना.श्री.कराड)
शासनाचे उपसचिव

प्रत,

१. मा.राज्यपाल यांचे प्रधान सचिव.
२. मा. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव.
३. मा. उपमुख्यमंत्री तथा मंत्री (ऊर्जा) यांचे सचिव.
४. मा. उपमुख्यमंत्री तथा मंत्री (वित्त व नियोजन) यांचे प्रधान सचिव.
५. सर्व मा.मंत्री यांचे खाजगी सचिव
६. मा. विरोधी पक्षनेता, विधानसभा/विधान परिषद, विधानमंडळ सचिवालय, विधानभवन, मुंबई-३२.
७. सर्व विधानसभा/विधान परिषद सदस्य
८. मा. मुख्य सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
९. अपर मुख्य सचिव (वित्त), मंत्रालय, मुंबई-३२.
१०. अपर मुख्य सचिव (ऊर्जा), उद्योग, ऊर्जा, कामगार व खनिकर्म विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२.
११. अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/ सचिव, सर्व मंत्रालयीन विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२.
१२. प्रधान सचिव (नियोजन) मंत्रालय, मुंबई-३२.
१३. व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळ सुत्रधारी कंपनी, फोर्ट, मुंबई.
१४. अध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरण कंपनी, प्रकाशगड, बांद्रा (पूर्व), मुंबई.
१५. महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र-१, मुंबई / महाराष्ट्र-२, नागपूर.
१६. महालेखापाल (लेखापरीक्षा) महाराष्ट्र-१, मुंबई.
१७. अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई.
१८. निवासी लेखापरीक्षा अधिकारी, मुंबई.
१९. कार्यासन अधिकारी (ऊर्जा-३), उद्योग, ऊर्जा, कामगार व खनिकर्म विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२.
२०. कार्यासन अधिकारी, (अर्थसंकल्प/व्यय-१६), वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२
२१. कार्यासन अधिकारी (नियोजन विभाग), मंत्रालय, मुंबई-३२.
२२. कार्यासन अधिकारी (रोख), उद्योग, ऊर्जा, कामगार व खनिकर्म विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२.
२३. निवड नस्ती (ऊर्जा-५), उद्योग, ऊर्जा, कामगार व खनिकर्म विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२.
२४. ऊर्जा विभागातील सर्व कार्यासने.